

**ПАМ'ЯТКООХОРОННА ДІЯЛЬНІСТЬ «ВОЛИНСЬКИХ СТАРОЖИТНОСТЕЙ»
НА ТЕРИТОРІЇ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ У 2009-2010 РОКАХ**

Дочірнє підприємство «Волинські старожитності» державного підприємства «Науково-дослідний центр «Охоронна археологічна служба» Інституту археології НАН України створено у червні 2009 року. Воно є науково-дослідною організацією (структурним підрозділом) Національної Академії наук України і продовжує справу Волинської філії ДП ОАСУ, що працювала на території області у 2002-2009 рр. Скорочена назва підприємства – ДП ОАСУ «Волинь».

Метою діяльності підприємства є задоволення потреб народного господарства держави: у сфері дослідження та розробки в галузі гуманітарних та суспільних наук; у сфері дослідження та розробки в галузі природничих та технічних наук; по здійсненню знімальних геодезичних та гідрографічних робіт; по наданню фінансових консультацій; по наданню консультацій з питань комерційної діяльності та управління; науково-технічних, соціально-побутових, культурних, туристичних та інших послугах; видання книг та інші види видавничої діяльності. Згідно з метою підприємство здійснює:

- наукову археологічну експертизу програм і проектів містобудівних, архітектурних та ландшафтних перетворень, будівельних, меліоративних, шляхових, інших проектів, за якими передбачається проведення земляних робіт, реалізація яких може позначитися на об'єктах археологічної спадщини, а також на пам'ятках культурної спадщини, у зонах охорони пам'яток, на охоронюваних археологічних територіях, в історичних ареалах місць, занесених до Списку історичних населених місць України;

- паспортизацію та виготовлення пам'яткоохоронної документації;

- організацію та проведення археологічних досліджень у зонах новобудов і на інших об'єктах господарювання;

- наукові дослідження на пам'ятках культурної спадщини;

- популяризацію та пропаганду історико-археологічних знань, науково-освітню роботу по вихованню моральної відповідальності за збереження культурної спадщини як національного багатства, залучення до цієї роботи широкого кола громадськості;

- надання виробничих, транспортно-експедиційних, туристичних, консультаційних, експертних послуг;

- інноваційну діяльність у галузі розробки й впровадження нових методів досліджень, консервації та реставрації пам'яток, створення банків інформації, моделювання та моніторингу історико-культурного середовища.

Підприємство складається з експедицій, що працюють на території 2-х областей (Волинської і Рівненської) і мають відповідно свої представництва у районах. На території Волинської області протягом 2009-2010 рр. працювали наступні експедиції:

1. Волинська: у складі Златогорський О.Є. (керівник), Баюк В.Г. (заступник керівника), Панишко С.Д., Бардецький А.Б., Стадник А.Ю., Затворницький В.В., Наумук С.В., Ромашковець О.П., Кучинко М.М., Охріменко В.Г., Охріменко Г.В., Демедюк С.В., Собуцький М.М., Верба Т.Г. Проведено обстеження 993 землевідвода на території Волинської області, розвідки вздовж будівництва ЛЕП у Любомльському районі, шурфування на так званому городищі у с.Яревище, шурфування на городищі у с.Усичі, ексгумаційні дослідження у с.Несвіч, смт.Цумань, м.Ковелі. Зокрема, під час досліджень у с.Яревище Старовижівського району засвідчено відсутність там городища давньоруського часу («міста Рай» за усталеною історіографічною традицією).

2. Любомльська: у складі Златогорський О.Є. (керівник), Демедюк С.В. (заступник керівника), Демедюк І.А., Вашета М.П., Охріменко Г.В. Проведено обстеження 329 землевідводів на території Любомльського, Турійського, Шацького, Старовижівського районів, рятівні дослідження на городищі у смт. Шацьк, обстеження городища у с.Новоугрузьке.

3. Луцька міська: у складі Златогорський О.Є. (керівник), Баюк В.Г. (заступник керівника), Вашета М.П., Верба Т.Г., Стадник А.Ю. Проведено обстеження 113 землевідводів, 3 рятівні дослідження на багатошаровому поселенні по вул. Глушець, 61, на багатошаровому поселення по вул. Селищна., на багатошаровому поселенні по вул. Ю.Тютюнника

4. Луцька рятівна: у складі Златогорський О.Є. (керівник), Баюк В.Г. (заступник керівника), Собуцький М.М., Вашета М.М., Ліщук Б.Л. Проведено обстеження 576 землевідводів на території Луцького та Горохівського районів, рятівні дослідження на ділянці у Старому місті Луцька.

5. Ковельська: у складі Златогорський О.Є. (керівник), Дем'янчук Д. (заступник керівника), Бардецький А.Б., Ліщук Л.Л. Проведено обстеження 323 землевідводів на території Ковельського та Ратенського районів, шурфування на городищі у смт. Ратне.

6. Володимир-Волинська: у складі Златогорський О.Є. (керівник), Панишко С.Д. (заступник керівника), Кучинко М.М., Лукомський Ю.В., Самолюк В.О., Стадник А.Ю., Баран В.В., Ліщук Б.Л., Затворницький В.В., Шабловський С.О., Наумук С.В., Верба Т.Г., Охріменко В.Г., Дем'янчук Д.Г. Проведено обстеження 107 землевідводів на території Володимир-Волинського, Іваничівського та Локачинського районів, 3 рятівні дослідження у м.Володимирі Волинському по вул. Драгоманова, 19а, по вул. Зимненській, 79а та на давньоруському городищі, обстеження та закладання шурфів і траншей на території Зимненського Святогірського монастиря.

7. Маневицька: у складі Златогорський О.Є. (керівник), Охріменко В.Г. (заступник керівника), Вашета М.П., Ліщук Б.Л. Проведено обстеження 492 землевідводів на території Маневицького, Рожищенського, Ківерцівського, Камінь-Каширського, Любешівського районів, закладено траншею на городищі “Замок” у с.Старий Чорторийськ, обстежено городище-2 у с.Старий Чорторийськ.

8. Стобихівська: у складі Златогорський О.Є. (керівник), Вашета М.П. (заступник керівника), Наумук С.В. Обстежено пам’ятки на території с.Стобихва Камінь-Каширського району.

9. Рованцівська-1: у складі Златогорський О.Є. (керівник), Бардецький А.Б. (заступник керівника), Ткач В.В., Кучинко М.М., Охріменко Г.В., Вашета М.П., Баран В.В. Проведено 3 рятівні дослідження (розкоп 11, розкоп 12, розкоп 13) на території багатшарового поселення у с. Рованці, в уроч. Гнідавська Гірка.

10. Рованцівська-2: у складі Баюк В.Г. (керівник), Вашета М.П. (заступник), Маркус І.Я., Охріменко Г.В., Баран В.В., Ліщук Б.Л., Стадник А.Ю., Верба Т.Г. 3 рятівні дослідження на території багатшарового поселення в урочищі “Куповаті”

11. Гіркополонківська: у складі Златогорський О.Є. (керівник), Бардецький А.Б. (заступник керівника), Баюк В.Г., Затворницький В.В., Стадник А.Ю., Баран В.В. Досліджено багатшарове поселення.

12. Яровицька: у складі Златогорський О.Є. (керівник), Вашета М.П. (заступник керівника), Баюк В.Г., Стадник А.Ю., Бутенко М.М. Досліджено багатшарове поселення на Яровиці у м. Луцьку.

13. Сокольська: у складі Златогорського О.Є. (керівник), Баюк В.Г. (заступник керівника), Вашета М.П., Затворницький В.В. Обстежено городище у с.Сокіл.

14. Шепельська: у складі Баюк В.Г. (керівник), Ткач В.В. (заступник керівника), Охріменко Г.В., Охріменко В.Г., Кучинко М.М., Вашета М.П., Баран В.В., Ліщук Л.Л., Ліщук Б.Л., Затворницький В.В., Ромашковець О.П., Стадник А.Ю., Шкоропад Н.В., Лук’яничук І.А. 3 рятівні дослідження: багатшарове поселення в ур. Замістя, дослідження посаду давньоруського Шепля, дослідження шинку XVII ст.

15. Камінь-Каширська: у складі Вашета М.П. (керівник), Охріменко В.Г. (заступник керівника). Обстеження на території Камінь-Каширського району

16. Локачинська: у складі Ліщук Б.Л. (керівник), Охріменко В.Г. (заступник керівника). Обстеження на території Локачинського району.

Підприємством підготовлено 8 паспортів на пам’ятки археології області: на давньоруське городище у м. Володимирі-Волинському, на ранньослов’янське городище у с. Зимне, на давньоруське городище і багатшарове поселення у смт. Шацьк, на давньоруське городище у с.Пулемець, на давньоруське поселення у с.Світязь, на городище «Замок» та на давньоруське городище у с. Старий Чорторийськ, на городище у с. Сокіл.

У підприємстві працюють як постійні штатні працівники, так і тимчасові працівники відповідно до договорів. Основний склад – досвідчені та молоді дослідники. Варто зазначити, що вперше в історії краю у 2009-2010 роках кожен дослідник отримав кваліфікаційний документ – Відкритий лист відповідно до районів діяльності експедицій. Тобто підприємству вдалося створити власну «археологічну» школу. У підприємстві працюють, зокрема, Златогорський О.Є., доктор історичних наук Кучинко М.М., кандидати історичних наук Панишко С.Д., Охріменко Г.В., кандидат архітектури Лукомський Ю.В. та інші.

Відповідно до Договору про співпрацю з Волинським національним університетом ім. Лесі Українки підприємство щороку забезпечує 2 робочих місця випускникам історичного факультету. За 2 роки робочі місця отримало 6 людей. Працівники підприємства також мають можливість за кошти підприємства отримати освіту.

Варто зазначити, що кожне археологічне дослідження завершується складанням і написанням наукового звіту. Звіти Волинської ОАСУ на сьогоднішній день – є чи не єдиним новим джерелом до історії нашого краю. Проведені за згадані роки дослідження внесли нові дані до пізнання минувшини. До того ж підприємство сприяє проведенню ексгумаційних досліджень на території області і організовує перепоховання жертв репресій, війн тощо.

Наукові співробітники підприємства приймають активну участь в роботі наукових конференцій в області, в Україні (Одеса, Київ, Львів, Дніпропетровськ тощо) та в Республіці Польща. Виступи працівників завжди викликають зацікавлення наукової громадськості.

Спільно з іншими організаціями ми провели наступні конференції: з історії Старовижівського району, з історії Горохівського району, з історії Волинського краєзнавчого музею, пам’яті Олени Пчілки, з історії Західного Полісся, наукові читання пам’яті Ф.Р.Штейнгеля, до історії з’їзду європейських монархів у Луцьку, Миколаївські читання, з історії середньовічної Волині, з історії Луцька.

У рамках проведення останньої конференції за ініціативою підприємства було організовано зустріч родини Перетятковичів – вихідців з Волині, що нині проживають в Україні, Росії, Польщі, Чилі. У с. Усичі за кошти підприємства було встановлено пам’ятник видатному представнику родини – українському та російському архітектору М.Перетятковичу. У 2009 році за ініціативи та кошти підприємства було відкрито також у м.Луцьку меморіальну табличку польському досліднику, директору Луцького музею Яну Фітцке.

З метою популяризації пам’яток археології спільно з іншими організаціями проводиться виставкова діяльність. Всього відкрито 3 виставки:

1. Назад до Клію. Спільно з управлінням культури і туризму Волинської обласної державної адміністрації.
2. Врятовані пам’ятки. Спільно з Волинським краєзнавчим музеєм.
3. Минуле на долонях. Фотовиставка, що експонувалася у приміщенні підприємства.

Підприємство видає наукові збірники, матеріали, монографії, що стосуються пам'яткоохоронної діяльності та історії краю. Серед видань – започаткований у 2009 році щорічник наукових записок підприємства. З серпня 2010 року у складі підприємства працює ліцензоване видавництво (керівник – Камінський В.В.). За період 2009-2010 років видано:

1. Минуле і сучасне Волині та Полісся. Старовижівщина з глибини століть. Випуск 28. - Луцьк, 2008. - 404 с.
2. Минуле і сучасне Волині та Полісся. Рух опору тоталітарним і окупаційним режимам на теренах Волинської області. Горохівщина в історії України та Волинь. Луцьк, 2009 – 600 с.
3. Волинський музей історія і сучасність. Науковий збірник. Вип.4. - Луцьк, 2009. - 542 с.
4. Минуле і сучасне Волині та Полісся. Олена Пчілка і родина Косачів в історії інтелектуальної еліти України та Волині. Науковий збірник. Вип.33. - Луцьк, 2009. - 292 с.
5. Собчук В. Основи загального діловодства. Навчальний посібник. - Луцьк, 2008. - 180 с. Підручник МОН.
6. Гаврилук С.В. Історичне пам'яткознавство Волині, Холмщини і Підляшшя (XIX - початок XX ст.) Монографія. - Луцьк, 2008. - 536 с.
7. Охріменко Г.В. Кам'яна доба на території Північно-Західної України (XII - III тис. до н.е.). Монографія. - Луцьк, 2009. - 520 с.
8. Кучинко М.М. Історія населення Західної Волині, Холмщини та Підляшшя в X-XIV століттях. Монографія. - Луцьк, 2009. - 528 с.
9. Наукові записки з проблем волинезнавства. I випуск. Збірник наукових статей та матеріалів, присвячений 45-річчю від дня народження С.Д.Панишкі. - Луцьк, 2008. - 504 с.
10. З'їзд європейських монархів у Луцьку в 1429 році. Матеріали III Міжнародної наукової, історико-краєзнавчої конференції. - Луцьк, 2009. - 82 с.
11. Західне Полісся історія та культура. В.ІІІ. – Рівне, 2010. – 180 с.
12. Одне надійне життя: До 100-річчя від д.н. Л.Маслова. – Луцьк, 2010. – 450 с.
13. Булига О. Поєднанні Волиню. – Рівне, 2010. – 261 с.
14. Пашкевич Г., Охріменко Г. Розвиток землеробства на території Волині (VI-II тис. до н.е.). – Луцьк, 2010.
15. Терський С. Княже місто Володимир. Львів, 2010. – 420 с.
16. Волинський музейний вісник. Вип.1. – Луцьк, 2010.
17. Наукові записки [Рівненського краєзнавчого музею]. – Рівне, 2010.

Більшість примірників видань безкоштовно роздано у бібліотеки області, України та світу.

Працівники підприємства приймають участь у семінарах, нарадах, навчаннях сільських голів області.

Відповідно до договору з Волинським національним університетом підприємство забезпечує проведення навчальних практик: археологічної, документознавчої, краєзнавчої та етнографічної.

Працівники підприємства постійно приймають участь у громадських слуханнях з пам'яткоохоронних проблем. Директор – Златогорський О. є членом комісії облради по вшануванню жертв репресій та воєн.

Постійно інформується громадськість області, України про діяльність підприємства у пресі, на радіо, телебачення. За 2009-2010 роки створено більше 100 статей у республіканській та обласній пресі про ДП «Волинські старожитності».

Створено і працює сайт підприємства за адресою: www.vf-ndc-oasu.ucoz.ru/. За 2 роки кількість його відвідувань сягнула більше 50 000, а скачування окремих видань – більше 500 разів.

Вадим АРТЮХ (Львів)

ЩЕ РАЗ ПРО ПАЛЕОЛІТ ШАЦЬКОГО РЕГІОНУ

За останні десятиріччя у регіоні Шацьких озер знайдено чимало пам'яток кам'яної доби. В основному то є мисливські стоянки епохи мезоліту (8 – 10 тис. років тому). На стоянках було зібрано велику кількість артефактів, які були вироблені з кременю, котрий зустрічається у вигляді невеликих колотих уламків по берегах озер, на дюнах, на підвищених місцях.

Окрім мезолітичних пам'яток у цій місцевості, археологічної групою експедиції “Шельф” Львівського університету ім. І. Франка були віднайдені також й пізньопалеолітичні місцезнаходження (30 – 20 тис. років тому). В 1,5 км на південний захід від с. Піща на піщаній дюні серед крем'яних предметів було знайдено наконечник солотрейського типу [6. 41].

За останні часи до Любомльського краєзнавчого музею надійшла знахідка з піщаного кар'єру поблизу с. Олеск того ж району. Це є невеликий камінь з зображенням північного оленя. Його, найімовірніше, можна віднести до епохи розквіту первісного мистецтва – до пізнього палеоліту [7. ст. 13 – 15].

Фінально палеолітичні пам'ятки досліджували на суміжних територіях Г. Охріменко, Л. Залізняк, В. Ісаєнко та ін. [8. 7-13].

Згідно зібраного матеріалу, можна припустити, що регіон Північно-Західного Українського Полісся почав заселюватися 30-20 тис років тому і найбільш потужного розвитку досяг в епоху мезоліту – неоліту. Цьому сприяли природні умови, які давали широкі можливості для мисливсько-збиральницького господарства. Крім того, в цій